

Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk

nr. **6**, jaargang **10**, juni 2010

Uitgave: 8 PSO's en NvD. Redactie: Wim Keizer, tel. 023 – 5546387, e-mail wkeizer@soobbozh.nl

Van de redactie

De Special over *franchising en formuleorganisatie* (mei, 5a) maakte de tongen los en bij **Mari Nelissen** (Bibliotheek Maasland) ook de toetsen van zijn toetsenbord. Maar ik begin dit nummer met veel nieuws van en over de Stichting Bibliotheek.nl. Dat is een ideële organisatie die als missie heeft gekozen bibliotheken te helpen bij het innoveren. Maar het is natuurlijk ook gewoon een organisatie die, zoals elke organisatie, continuïteit nastreeft en die om reden meer geld moet zien binnen te halen dan er uitgaat. Wat betekent dat ook bij Bibliotheek.nl de *tering* naar de *nering* gezet moet worden. Het beleidsplan getuigt van dat realisme door gunstige en minder gunstige perspectieven te benoemen. En of die perspectieven gunstig of minder gunstig worden ligt niet alleen aan de OCW-gelden, maar ook heel erg aan de branche, verenigd in de VOB en de WOB (en straks in de nieuwe Brancheorganisatie, als de fusie tussen VOB en WOB eindelijk eens rond komt). Kan de Branche zich aan haar eigen haren naar meer centrale eenheid trekken, kan het komen tot Focus en Tempo zonder duidelijke Regie van buitenaf? Hoe het antwoord ook is, één ding is zeker: van de zeer grote hoeveelheid *traffic* en *content* die alle oude en nieuwe clubs *genereren* is elke maand weer een publicatie te maken die overzicht, inzicht en duiding probeert te bieden: de Nieuwsbrief.

Wim Keizer,
14 juni 2010

P.S.: Mijn in het februari-nummer gepubliceerde openstaande vragen, die ik in iets andere vorm ook opnam in *Bibliotheekblad 7/2010* (p. 32-34), zijn nog niet beantwoord, hoewel nu, na de bijeenkomst van Bibliotheek.nl in Deventer (zie hierna), al wel duidelijk is dat het verhaal van de *kostenbesparingen* (mijn vraag 11) *per bibliotheek kan verschillen*. Voor het totaal aan vragen daagt er wel wat licht aan de horizon: ik ben nog door **Bart Drenth** (die per 1 juni vertrokken is bij het Sectorinstituut) uitgenodigd voor een gesprek met zijn opvolger **Leo Voogt**, **Peter van Eijk** van Biblio-theek.nl en hemzelf. Ik mag alle vragen stellen die ik had en heb en de heren zullen zien hoe ver ze kunnen en/of willen komen met de beantwoording. Het gesprek vindt plaats in augustus.

Verslag 1^e regionale bijeenkomst

Bibliotheek.nl: na intake- gesprekken inzicht en uitzicht

Bibliotheken die willen weten welke kwaliteitsverbeteringen dan wel kostenbesparingen ze kunnen behalen door mee te doen aan landelijke, door de Stichting Bibliotheek.nl ontwikkelde en te ontwikkelen diensten en producten kunnen een *intakegesprek* vragen bij de Stichting. Bibliotheek.nl wil dan inzicht bieden in de kosten op de korte termijn en uitzicht geven op opbrengsten op de lange termijn.

Het gaat per bibliotheek om maatwerk. Het is onmogelijk in zijn algemeenheid te vertellen welke kostenbesparingen er behaald kunnen worden door gebruik te maken van de landelijke diensten en producten.

Dat meldden **Peter van Eijk**, bouwheer van de Stichting Bibliotheek.nl, en **Wilfried Hoffman**, interim-manager digitale infrastructuur, 9 juni in Deventer tijdens de eerste van vier door Bibliotheek.nl georganiseerde regionale bijeenkomsten.

Dennis Eijsten, manager exploitatie, gaf toelichting op de digitale diensten waaraan momenteel gewerkt wordt. **Jos Debeij**, directeur Bibliotheek Deventer en bestuurslid VOB (met als portefeuille de digitale bibliotheek), vertelde over zijn ervaringen met het project standaard webmodules ("ideale websites") waar zijn bibliotheek uit het bedrag van € 7,55 miljoen aan OCW-subsidiegelden van 2009 € 581.450 voor gekregen heeft. Wilfried gaf toelichting op de landelijke implementatiestrategie. Na de pauze werden er schriftelijk ingediende vragen beantwoord.

Missie

Peter vertelde in zijn inleiding dat zijn Stichting als missie heeft gekozen: *Bibliotheek.nl helpt openbare bibliotheken innoveren*. Maar helpt Bibliotheek.nl ook met kosten besparen? Een belangrijke vraag in een tijd van financiële tegenwind. Generieke uitspraken kunnen er echter niet gedaan worden, het is door de grote verschillen per bibliotheek een kwestie van maatwerk. Hij hoopt op veel intakegesprekken. Wilfried zei later op de middag bij zijn aantreden in het openbare bibliotheekwerk nooit beseft te hebben hoe groot die verschillen zijn en wat voor een *spaghetti* alle losse ICT-oplossingen vormen.

Zwerm

Dennis Eijsten vergeleek het webconcept waar Bibliotheek.nl voor gekozen heeft met een zwerm vogels. Het gaat om individuen die samen een koers bepalen. Voorbeelden uit andere sectoren: Funda, de website met het gezamenlijke huizenaanbod van individuele makelaars. En de Rabobanksite, de website van de individuele Rabobanken. Het idee is: lokaal wat moet, gezamenlijk wat kan. De infrastructuur kan veel efficiënter. Dennis liet plaatjes zien van de grote hoeveelheid organisaties in het bibliotheekwerk. Organisaties die ook allemaal hun eigen, steeds ingewikkelder ICT-oplossingen gekozen hebben. Ook daar had hij een plaatje van: steeds ingewikkelder combinaties van automatiseringssystemen (met leners- en uitleenadministraties, titel- en bezitsgegevens, catalogi), websites en applicaties als selfservice.

Om te komen tot meer efficiency moet er eerst een gezamenlijk digitaal fundament komen en dat is waar de aanbestedingen over gaan: voor het publiek de gezamenlijke *White Label Website Infrastructuur* (WLWI, een standaardwebsite biedend) en achter de schermen zaken als de Nationale Bibliotheek Catalogus, de afrekenmogelijkheid, de inlogmogelijkheid, een *datawarehouse* en de *widget store*. Met die widgets kunnen in de standaardwebsite lokale invullingen gemaakt worden.

Waarom moet er een Nationale Bibliotheek Catalogus komen? Volgens Dennis omdat de gebruiker het graag wil. En omdat het (via Worldcat) veel beter scoren in Google mogelijk maakt.

Webpresence

Jos Debeij vertelde dat het project “webpresence” plaatsvindt in het verband van het Overijsselse netwerk. Deskundigen uit een Overijssels projectteam werken eraan, wat leidt tot achtereenvolgende releases. Bibliotheken als Raalte, Hardenberg, Hof van Twente en Oldenzaal kunnen dezelfde website gebruiken als die van Deventer. In elk geval “onder de motorkap” is alles hetzelfde. Ook retailprincipes, zoals in Zwolle Zuid, kunnen erin tot uitdrukking komen. Jos zei dat, nu gebleken is dat zoiets op Overijssels niveau gerealiseerd kan worden, het interessant is te bekijken of het ook landelijk kan, aansluitend op wat Bibliotheek.nl doet. In Overijssel wordt gebruik gemaakt van Joomla! voor het Content Management System (CMS), Bicat voor het automatiseringssysteem en de Aquabrowser voor ontsluiting.

Jos wees erop dat ook in Haarlem een nieuwe website is ontwikkeld die kan vooruitlopen op een landelijke standardsite. In Haarlem gaat het om de combinatie Bart-CMS en Vubis. Een ander voorbeeld is de door Bibliotheek.nl ontwikkelde modelsite van de gefingeerde Bibliotheek Valkenzande:

<http://www.valkenzande.nl/dibi/portal/index.php#tab/101>.

Deventer wil ook de content van Muziekweb, Literatuurplein, Leesplein, Jeugdbibliotheek.nl etc. zichtbaar maken op de website. Wat kosten voor deze ontwikkelingen betreft liet Jos zien dat Deventer (98.000 inwoners) nu op € 1,53 per inwoner zit (dat is inclusief € 0,22 voor de landelijke omslag van Bibliotheek.nl en € 0,45 voor het Overijsselse netwerk). Jos zei dat het streven is: van de regionale infrastructuur een landelijk infrastructuur maken en van de regionale kosten landelijke kosten. En hoe hoog die kosten dan per inwoner zullen worden, hangt er sterk van af met hoeveel deelnemende bibliotheken je ze kunt delen.

Formulieren met vragen

Ter introductie van het verhaal van Wilfried Hoffman over de implementatiestrategie zei Peter dat er zeker geen *big bang* komt en herhaalde hij dat het om maatwerk per bibliotheek zal gaan. Ook Wilfried benadrukte dat het zeker geen top-down-benadering wordt. De deelnemers aan de bijeenkomst konden formulieren invullen en daarop hun wensen (voor het intakegesprek) vast kenbaar maken. Wanneer zou u willen aansluiten? “Gisteren”, “Op redelijke termijn” of “Wanneer het uitkomt”? Welk bibliotheekautomatiseringssysteem en welk CMS heeft u nu in gebruik?

Waaraan geeft u de meeste prioriteit, in volgorde belangrijkheid 1 t/m 8?

- Vindbaarheid via zoekmachines op internet;
- Collectieve aanwezigheid op internet;
- Uitgebreide online-betaalmogelijkheden;
- Toeleiding van anonieme gebruikers / niet-leden naar lokale bibliotheek;
- *User generated content* (tagging, recensies, etc.);
- Toegang tot Collectie Nederland;
- Eenvoudige inlogprocedures voor gebruikers van bibliotheekwebsites;
- Onafhankelijke leveranciers.

Erg complex

Wilfried vertelde dat het allemaal erg complex is. Naast de CMS's Joomla en Bart zijn er bijvoorbeeld ook nog Drupal, Iguana en

Sitecore. Er is veel versnippering. Hij schetste een plaatje waarbij een “servicebus” zorgt voor de koppelingen tussen de diverse varianten als Joomla/Widgets/Bicat en Bart/Wid-gets/Vubis. De eerste staat voor het derde kwartaal op het programma, de tweede voor het vierde kwartaal. Om mee doen is technische migratie nodig, gevolgd door content-migratie (conversie van data). Ook moet gedacht worden aan opleiding en scholing. De gemiddelde kosten worden geraamd op € 25.000 per bibliotheek, maar die kunnen *zeer naar beneden of boven afwijken*.

Wilfried meldde ook dat Bibliotheek.nl met OCW in gesprek is over het bedrag dat in het Charter apart genoemd staat voor lokale en provinciale implementatie (€ 1,5 miljoen van vorig jaar en € 2 miljoen voor 2010). Een subsidieregeling van OCW wordt in augustus verwacht.

Vragen en antwoorden

Na de pauze kwamen de ingediende vragen aan de orde.

Kunnen digitale bestanden binnen het content-pakket ook via de standaardwebsite voor thuisgebruik worden aangeboden?

Het antwoord is ja, mits de rechten geregeld zijn. Daar is de inkoopcommissie van de VOB mee bezig. **Johan Stapel** van de KB meldde dat de KB al jaren de digitale archivering voor Elsevier verzorgt en dat geprobeerd wordt te regelen dat hieruit rechtstreeks uit gedownload mag worden voor aanvragen. Nu mogen tijdschriftartikelen door de KB alleen digitaal gezonden worden als ze van papier eerst worden ingescand.

Wordt de expertise van Deventer en Overijssel gebruikt bij de ontwikkeling van landelijke websites en/of andere sites in de rest van Nederland?

Jos Debeij: We praten over en weer met Bibliotheek.nl. Soms zijn het dezelfde personen die er aan werken. Het antwoord is dus ja. **Tineke van Ham** (Bibliotheek Zwolle, straks Rijnbrink): wat in Overijssel wordt ontwikkeld, wordt ook ingebracht bij de Stichting Samenwerkende PSO's. En die werkt samen met Bibliotheek.nl.

Hoeveel tijd gaat de implementatie van een White Label Website de bibliotheek kosten?

Wilfried: Daar kan ik geen uitspraak over doen, het gaat om technische implementatie/migratie en om organisatorische implementatie/migratie. Tijd en kosten hangen heel erg af van de specifieke situatie. Daarom is er een intakegesprek nodig.

Heeft de Nationale Bibliotheek Catalogus (NBC) een andere gebruikersinterface dan de Aquabrowser?

Dennis: Dat kan, maar het hoeft niet. Bij de Aquabrowser zijn index en gebruikersinterface één. Wij willen toe naar een aparte index en losse gebruikersinterfaces. Dus: het kan anders zijn, maar ook hetzelfde.

Klaar in Maastricht

Wanneer komt de NBC? Is een “verplichte” overstap naar BicatWise in 2012 nog wel nodig?

Dennis: De eerste fase van de NBC zal eind dit jaar, begin 2011 beschikbaar zijn. Dan zitten er nog geen holdinggegevens in, het is alleen “de bak” met titels. De NBC is niet hetzelfde als BicatWise. We vullen wel dingen in die ook in BicatWise zitten, maar de NBC is niet alles wat BicatWise is. De NBC heeft geen circulatiemodule. Het zou

nuttig zijn met de leveranciers in overleg te gaan, zodat iets “uitschakelbaar” wordt als het al in de NBC zit.

Peter vulde aan dat hij vaak de vraag krijgt *wanneer iets echt werkt*. Hij kondigde aan tijdens het bibliotheekcongres op 9 en 10 december in Maastricht *een werkende NBC* te willen hebben. En hij voegde er meteen aan toe te vinden dat alle bibliotheken die uit het subsidiebedrag van € 7,55 miljoen voor projecten OCW-geld hebben gekregen in Maastricht moeten laten zien wat ze met hun geld gedaan hebben.

Zijn er gesprekken met de leveranciers van bibliotheeksystemen?

Dennis: Die zijn er al heel lang. In het begin waren ze niet vruchtbaar, eigen belangen speelden een rol. Nu kan ik er door de procedure voor de aanbestedingen niet alles over zeggen, maar de gesprekken zijn er en worden geïntensiveerd.

Hoe onafhankelijk kunnen we worden, daar alle leveranciers hun belangen verdedigen?

Dennis: Bijvoorbeeld door wat ik al zei: indexering loskoppelen van interfaces. **Gerard Kuys**, medewerker informatiearchitectuur Bibliotheek.nl: We specificeren wat we nodig hebben en kijken dan welke leveranciers het kunnen bieden. Wilfried: We leggen ook eisen vast in een keurmerk. Peter: Er komen bezuinigingen aan. We willen zo min mogelijk *vendor lock-ins*. Zoals we het altijd deden, doen we het niet meer. Dus gaan we wrijving krijgen. We willen meer in eigen beheer doen. Hij voegde er aan toe nog geen vraag gehad te hebben of Bibliotheek.nl naar één bibliotheekstelsel wil. Maar ondanks het feit dat hij die vraag niet gehad had, wilde hij wel kwijt dat Bibliotheek.nl noch de intentie heeft noch de competentie om naar één bibliotheekstelsel te gaan.

Partnerships nodig

De NBC, de catalogus in BicatWise en de Centrale Catalogus voor Openbare Bibliotheken van NBD/Biblion zijn drie initiatieven. Hoe bereiken we dat iedereen gezamenlijk optrekt?

Wilfried: Het is appels met peren vergelijken, wat de NBD biedt is vooral voor het primaire proces als titelbeschrijvingen maken. BicatWise is een bibliotheekautomatiseringssysteem.

Peter: Dit is een tijd van *partnerships*. Ik heb tegen de NBD gezegd: we moeten meer doen aan partnership. De NBD komt nu met de *Boekensalon* (zie ook NNB van januari – wk). **Henk Das** weet dat ik daar niet gelukkig mee ben. Hij is ambitieus bezig en hij wist dat Bibliotheek.nl er kwam. Wij kijken naar partnerships. Het financiële klimaat is er niet naar om het anders te doen.

Ik zie veel vorm, maar weinig content, waar blijven de bibliotheekinhoudelijke zaken, zoals e-books?

Dennis: we betrekken de NBD bij het e-book-aanbod, er zijn allerlei gesprekken, ook met het Centraal Boekhuis. **Lotte Sluyser**, Bibliotheek Haarlem, lid inkoopcommissie VOB: er is een stuurgroep rond het TNO-rapport over e-books, met ook Peter van Eijk en **Michiel Laan** (interimmanager dienstenontwikkeling - wk) (zie ook artikel verderop – wk).

Wanneer is de gezamenlijke website beschikbaar, moeten we onze website al vervangen of wachten?

Wilfried: Je hoeft niet te wachten, zeker niet als je Joomla in een Bicat-omgeving hebt, dan kan het snel. Peter: ik stuur op “Maastricht”.

Allerlei widgets bij elkaar kan heel lelijk zijn, wordt er gekeken naar de vormgeving?

Dirk Houtgraaf, medewerker marketing Bibliotheek.nl: er is al een *look-and-feel* in de nieuwe huisstijl. Die White Label Website is voor 80% hetzelfde voor iedereen, daarnaast zijn er leuke widgets. De bedoeling is dat die samen de basis vormen.

Kan ik niet beter stoppen met m'n eigen webbouwer?

Peter: Nee, het is maatwerk, doe een intake en kijk dan wat wij in welke volgorde te bieden hebben.

Welke kennis heeft een bibliotheek voor een goede implementatie zelf nodig?

Wilfried: Zo veel mogelijk, maar niet elke bibliotheek is de OBA. Er is een goed samenspel met de Stichting Samenwerkende PSO's nodig.

Peter: In elk geval is jullie persoonlijke aandacht nodig. Als jullie het niet snappen, dan hebben Wilfried en ik een probleem.

Moet het provinciaal? Dat levert veel vertraging op.

Peter: Alleen ga je snel, samen hou je het langer vol. Er komt een landelijke serviceorganisatie met de PSO's. Dat is de beste manier (zie ook artikel verderop – wk).

Beleidsplan Bibliotheek.nl ziet verschillende perspectieven

De Stichting Bibliotheek.nl ziet inhoudelijk en financieel gezien voor de jaren 2011-2012 *concurrerende perspectieven*, van gunstig tot ongunstig. Er bestaat op dit moment onvoldoende helderheid. Dat komt door het feit dat het in het licht van te verwachten bezuinigingen niet duidelijk is of OCW de innovatiegelden na 2010 kan blijven verstrekken. Ook is nog niet duidelijk hoe hoog de prijzen worden die Bibliotheek.nl moet vragen voor de nieuwe website-infrastructuur, omdat de onderhandelingen met ICT-leveranciers in de aanbestedingsprocedures nog niet zijn afgerond. En verder is de vraag wat de bibliotheken gaan doen: hoe meer deelname, hoe beter de prijs/kwaliteitsverhouding kan worden.

Dat staat in het *concept-beleidsplan 2010-2012 (versie 0.1)* van Bibliotheek.nl.

Gunstig is het als:

- de rijkssubsidie blijft zoals in 2009 en 2010;
- er meevallers zijn bij de afwikkeling van de frictiekosten van de oude VOB;
- de onderhandelingsuitkomsten bij de aanbestedingen goed zijn;
- er grote belangstelling bij openbare bibliotheken is voor afname van de website-infrastructuur.

Ongunstig is het als:

- de rijkssubsidie meer dan 50% lager uitvalt;
- er tegenvallers zijn bij de afwikkeling van de frictiekosten;
- de onderhandelingen minder goed uitvallen;
- als gevolg van bezuinigingen beperkte belangstelling bij bibliotheken is om hun website-infrastructuur te vernieuwen.

Uitgangssituatie complex

Het beleidsplan vindt dat er een complexe uitgangssituatie is. Aan de ene kant komen er grote nieuwe vraagstukken van financiële en technologische aard aan. Maar veel bibliotheken staan aan de vooravond van lokale bezuinigingen. En, het is al gemeld, de kans is er dat de OCW-innovatiegelden betrokken wordt bij politieke discussies over de collectieve uitgaven.

Missie en strategie

Als missie is geformuleerd: *Bibliotheek.nl helpt openbare bibliotheken innoveren*. Over haar strategie merkt Bibliotheek.nl op dat *allereerst* de samenwerking met alle betrokken partijen geïntensiveerd en verankerd moet worden.

Alleen via samenwerking kan jaarlijks een investering voor innovatie – in de *Agenda voor de toekomst* begroot op 10% van de totale publieke middelen voor het openbare bibliotheekwerk – worden opgebracht.

“Het bibliotheekstelsel kenmerkt zich door zijn gedecentraliseerde karakter en mede als gevolg daarvan door versnippering. De opdracht ligt er om, zonder ingrijpende structuurwijzigingen, te werken aan krachtenbundeling. De sleutel daarvoor is in handen bij bestuurders en directies die bereid zijn om de handen ineen te slaan teneinde het waarschijnlijke SCP-scenario om te buigen naar het gewenste scenario.”

In de tweede plaats moeten bibliotheken zich volgens het plan in het digitale domein als één organisatie naar het publiek gaan manifesteren.

Eigen uitgangspunten

In de derde plaats heeft Bibliotheek.nl zelf de volgende strategische uitgangspunten:

- focus: beter 6 clusters van activiteiten goed uitvoeren dan 15 onderwerpen tegelijk aanpakken;
- discipline bij met name ideemanagement, financiën en communicatie;
- het creëren van een goede balans tussen enerzijds de vaste staf met juiste medewerkers en anderzijds de tijdelijke externe deskundigen in dit jaar;
- het uitbouwen van de netwerken van brancheprofessionals die bij willen dragen aan het bereiken van de lange-termijn-doelen;
- Voor individuele medewerkers van Biblio-theek.nl geldt dat ze groot (samenwerkingsgericht) denken en klein (individueel) doen, opereren in netwerken van professionals, in hoge mate zichzelf sturen, bereid en in staat zijn grensoverschrijdend te werken, dagelijks actief werken aan de reputatie van de branche (professionaliteit en neutraliteit staan hoog in het vaandel) en voortdurend werken aan hun eigen professionele ontwikkeling.

Voor 2010 zijn er zeven clusters van activiteiten:

- De uitvoering van het innovatieprogramma in opdracht van OCW;
- De promotie van de bestaande digitale collectie;
- De innovatie van digitale diensten;
- Organiseren van innovatie;
- Beheer en exploitatie van de centrale toegang;
- Ondersteunen van de inkoopcommissies van de VOB;
- Opstellen van management- en gebruikersinformatie.

Begroting

De begroting gaat uit van:

- de OCW-subsidie van € 2 miljoen voor de infrastructuur (zie ook Nieuwsbrief januari);
- een OCW-bijdrage van € 9,1 miljoen voor het sturen en uitvoeren van het innovatieprogramma (is inmiddels door OCW toegekend, zie ook: <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2010/06/07/negen-miljoen-voor-landelijke-digitale-bibliotheek.html>);
- 6 ton van OCW voor externe inhuur t.b.v. de aanbestedingen;
- € 3,76 miljoen van OCW als *uitloop van het innovatieprogramma in 2009*;
- Het omslaggeld uit de branche, de bekende € 0,22 per inwoner (samen € 3,6 miljoen).

Wim van Drimmelen: “voor rijdende trein niet geschikt”

Wim van Drimmelen, oud-directeur van de KB, was door OCW gepolst als voorzitter van de Stichting Bibliotheek.nl, maar heeft zijn kandidatuur ingetrokken. Desgevraagd meldde hij er het volgende over: “Na een reeks van oriënterende gesprekken heb ik mijn kandidatuur ingetrokken. Waarom? Het kortst mogelijke antwoord is denk ik: omdat mijn verleden me parten speelde. Zoals u wellicht weet, ben ik door de jaren heen zeer actief betrokken geweest bij de ontwikkeling van de landelijke informatie-infrastructuur. Ik was dus gewend daar invloed op uit te kunnen oefenen. Bij Bibliotheek.nl werd ik echter geconfronteerd met een rijdende trein, waaraan naar mijn gevoel weinig meer te besturen viel. Eind vorig jaar is een omvangrijke reeks aanbestedingen in gang gezet, waarmee expliciet of impliciet de belangrijkste beleidskeuzes reeds gemaakt leken te zijn. Voor zo'n situatie voelde ik mij niet geschikt als voorzitter. Dan past een meer afstandelijke rol, die voor mij moeilijk op te brengen was. U brengt ook de continuïteit van Biblio-theek.nl ter sprake. Dat is inderdaad een aandachtspunt, maar in beginsel is er wel een goed fundament aanwezig. Het Ministerie van OCW verstrekt een structurele, jaarlijkse subsidie van 2 miljoen, terwijl daarnaast aanzienlijke bedragen in het vooruitzicht zijn gesteld voor initiële investeringen. Daar staat tegenover dat met de ambities van Bibliotheek.nl zeer hoog is ingezet. De uitdaging zal dus zijn om ambities en mogelijkheden met elkaar in evenwicht te brengen. Dat vraagt wel aandacht, ja.”

VOB over Bibliotheek.nl: “dochter” heeft veel communicatiekracht nodig

“Het bestuur heeft de Stichting Bibliotheek.nl gesuggereerd de term beleidsplan te vervangen door meerjarenplan, daar dat beter past bij het karakter van een uitvoeringsorganisatie als ‘dochter’ van de VOB. Om de ambitie die uit het plan spreekt te realiseren, is veel communicatiekracht nodig. De samenwerking tussen VOB en de Stichting zal op dit punt zeker geïntensiveerd moeten worden.” Dit staat te lezen op de nieuwe VOB-pagina's in *Bibliotheekblad* 12/2010 (10 juni) als standpunt van het VOB-bestuur over het concept-beleidsplan van Bibliotheek.nl.

In de vergaderstukken voor 17 juni meldt het VOB-bestuur *na advies van de commissies* formeel gereageerd te hebben op het plan. De VOB-pagina in Bibliotheekblad zegt daarover: “Op verzoek van het bestuur heeft de Commissie Digitale Bibliotheek advies uitgebracht over het *Beleidsplan Stichting Bibliotheek.nl 2010-2012*. De Commissie Digitale Bibliotheek heeft het bestuur geadviseerd de Stichting Bibliotheek.nl te complimenteren met de ambities die in het plan verwoord worden en de Stichting Bibliotheek.nl te steunen in de uitvoering van die ambities. Het bestuur neemt dit advies graag over en benadrukt dat hij het plan van harte steunt.” Vervolgens komt de in de aanhef vermelde passage over *dochter* en *communicatiekracht*.

Commentaar

Communicatiekracht kan niet alleen bij Bibliotheek.nl groter

Wim Keizer

Uit het commentaar dat het VOB-bestuur heeft op het concept-beleidsplan van Bibliotheek.nl stijgt meteen al de geur op van de competitie die drie nieuwe landelijke organisaties met elkaar aangaan. Bibliotheek.nl wordt er even op gewezen “een dochter” van de VOB te zijn en het *beleidsplan* kan beter *meerjarenplan* heten. Maar als ik de begroting van Bibliotheek.nl bekijk, zie ik aan de inkomstenkant toch echt veel meer OCW-gelden dan branchegelden. Uit de presentatie van **Peter van Eijk** c.s. op 9 juni in Deventer sprak niet de houding van een uitvoeringsorganisatie als “dochter” van de VOB, maar veel meer van een ondernemer die met een eigen beleid zijn producten en diensten bij de bibliotheken aan de man brengt.

Wat die communicatiekracht betreft: die kan bij Bibliotheek.nl zeker wat groter. Een *goednieuwsshow* houden is nog niet helemaal hetzelfde als communiceren. Bovendien “vond ik het concept-beleidsplan van Bibliotheek.nl in de trein” (dat is een veelgebruikte uitdrukking voor vrije nieuwsgaring). Waarom dit *realistische* stuk (waarin niet alleen maar goed nieuws staat) niet gewoon op de website van Bibliotheek.nl geplaatst als het al breed circuleert onder allerlei mensen die er commentaar op mogen geven en de essentie van dat commentaar al vast openbaar is voor het beleidsplan zelf officieel bij iedereen bekend is? Overigens vond ik de vragenbeantwoording van Bibliotheek.nl op 9 juni na de pauze wel adequaat.

Ook de communicatiekracht van de VOB kan groter. Waarom bijvoorbeeld het commissiereglement en de bestuursopdrachten aan de Commissies niet *gewoon* op de VOB-site geplaatst? En waarom niet de vergaderverslagen en adviezen van de Commissies er *gewoon* integraal bij?

Ik begrijp dat de communicatie van de “nieuwe” (de fusie met de WOB moet nog plaatsvinden) VOB nog niet op orde is, maar zo veel werk kan een paar stukken op een website laten zetten toch niet zijn? Voor instellingen die werken in en ten behoeve van het *openbare* bibliotheekwerk moet openbaarheid *gewoon* zijn en beslotenheid de grote uitzondering.

Landelijke serviceorganisatie nodig als krachtenbundeling

Vertegenwoordigers van de Formuleorganisatie “Bibliotheek Nederland”, de Stichting Samenwerkende PSO's, de Stichting Bibliotheek.nl en de VOB zijn het er 2 en 3 juni tijdens een door **Thijs Torreman** en **Peter van Eijk** georganiseerde conferentie *op persoonlijke titel* over eens geworden dat het zinvol en nodig is te komen tot een *landelijke serviceorganisatie*. Er zijn veel organisaties, maar die hebben individueel te weinig middelen. Krachtenbundeling is noodzakelijk.

Op de site van de Stichting Bibliotheek.nl staat een communiqué van Thijs Torreman, voorzitter van de stuurgroep van “Bibliotheek Nederland”, **Mireille Pondman**, vice-voorzitter van de Stichting Samenwerkende PSO's, en Peter van Eijk, bouwheer van Bibliotheek.nl:

http://www.stichtingbibliotheek.nl/Nieuws_Landelijke%20serviceorganisatie.htm

In het najaar komt er een vervolgconferentie.

In juli duidelijkheid verwacht over de aanbestedingen

De Stichting Bibliotheek.nl hoopt half juli te kunnen berichten welke leveranciers er gekozen worden voor de opdrachten die Europees moesten worden aanbesteed. Het gaat om de Nationale Bibliotheek Catalogus (NBC), de synchronisatie van bezitsregistratie, de *widget store*, de *White Label Website* infrastructuur en het online betalen.

Annerie Lotterman, medewerkster aanbestedingen bij Bibliotheek.nl, schreef er over op de websites van Bibliotheek.nl en Sectorinstituut: “Een Europese aanbestedingsprocedure kent wettelijk vastgestelde minimumtermijnen. De doorlooptijd van zo'n aanbestedingsprocedure lijkt lang, maar deze is hard nodig. Enerzijds krijgen het Sectorinstituut en Bibliotheek.nl hierdoor de tijd om tot een zorgvuldige beoordeling en besluitvorming te komen. Anderzijds biedt deze de leveranciers voldoende ruimte om vragen te stellen, informatie te verzamelen en een verantwoorde en kwalitatief hoogwaardige offerte uit te brengen. De aanbestedingsprocedures White Label Website en widget store bevinden zich in de afrondende (contracterings)fase. De aanbestedingsprocedure Nationale Bibliotheekcatalogus bestaat uit twee fases. De selectiefase is inmiddels afgerond en de geselecteerde partijen hebben inmiddels een uitnodiging tot het indienen van een offerte ontvangen. We kunnen op dit moment nog geen uitspraken doen over met welke leveranciers we in gesprek zijn. De definitieve gunning van de aanbestedingen vindt plaats uiterlijk half juli. Zo spoedig mogelijk na deze datum komen we met meer informatie naar buiten.”

Zie ook:

http://www.stichtingbibliotheek.nl/Nieuws_aanbestedingen.htm.

Visiedocument GII op komst

De Stuurgroep voor de Gemeenschappelijke Informatie-infrastructuur (GII) komt in juli met een visiedocument en een actieplan. Dat werd verteld tijdens een GII-symposium op 1 juni.

Zie voor achtergronden ook het artikel van **Johan Stapel** over de nationale informatie-infrastructuur in de vorige Nieuwsbrief en de website van de Stichting Bibliotheek.nl, onder Nieuws: <http://www.stichtingbibliotheek.nl/Nieuws-GII-conferentieverslag.htm>.

Vragen over Nationale Bibliotheekcatalogus

Het artikel van **Johan Stapel** in de vorige Nieuwsbrief heeft vragen opgeroepen op *Bibliotheek 2.0*. Die gaan o.a. over het feit dat een catalogus geen uitleensysteem is. Je kunt dus landelijk wel bezits- en titelgegevens invoeren en bijhouden, maar om te weten of een object wel of niet is uitgeleend zul je toch een (kwetsbare?) koppeling moeten hebben met het lokale of regionale/provinciale uitleensysteem (tenzij er een landelijk automatiseringssysteem komt). Maar daarvan zei **Peter van Eijk** op 9 juni dat de Stichting Bibliotheek.nl *er niet de intentie en de competentie voor heeft* (Zie verslag regionale bijeenkomst 9 juni).

Zie verder ook: <http://bibliotheek20.ning.com/forum/topics/nationale-bibliotheekcatalogus>.

Stuurgroep e-books actief

De inkoopcommissie van de VOB heeft een stuurgroep opgericht om samen met Biblio-theek.nl en het Sectorinstituut de regie ter hand te nemen op het gebied van e-books. Dit naar aanleiding van het TNO-rapport over e-books en bibliotheken (zie ook vorige Nieuwsbrief). Op 9 juni, tijdens de eerste regionale bijeenkomst van Bibliotheek.nl in Deventer, meldde **Lotte Sluyser**, directeur van de Stadsbibliotheek Haarlem en lid van de inkoopcommissie, dat zij met **Peter van Eijk** en **Michiel Laan** deel uitmaakt van de stuurgroep.

Zij kon desgevraagd nog niet melden hoe de stuurgroep precies wordt samengesteld en welke opdracht de groep van wie gekregen heeft (dan wel zichzelf gegeven heeft).

Zie ook op de site van de Stichting Biblio-theek.nl onder E-books bij vraag 2 van de FAQ:

<http://www.stichtingbibliotheek.nl/E-books.htm>.

Henk Das: NBD/Biblion is reële samenwerkingspartner

“Met het Centraal Boekhuis werkt NBD/ Biblion al jaren samen, het is onze distributeur. NBD/Biblion is twee jaar geleden gestart met een e-bookportal. Het is fijn te bemerken dat ons bedrijf buiten de bibliotheekwereld nu ook binnen de boekenbranche op dit terrein wordt gezien als een reële samenwerkingspartner.”

Dit antwoordde **Henk Das**, directeur van NBD/Biblion, op de vraag wat hij vindt van de uitspraak van **Ari Doeser**, directeur van de Koninklijke Boekverkoopersbond (KBb), dat Centraal Boekhuis en

NBD/Biblion samen een *e-bookhuis* zouden moeten oprichten en zouden moeten fuseren (zie vorige Nieuwsbrief).

Henk zei verder: “Zoals je weet zijn er op dit moment vele ontwikkelingen rondom het e-boek. NBD/Biblion is met diverse partijen uit de boekenbranche in gesprek. Iets geheel anders is een eventuele fusie op termijn met het Centraal Boekhuis. Ik leid er uit af dat men binnen de boekenbranche NBD/Biblion ziet als een solide bedrijf met bruikbare *assets*. Ik ben het daarmee eens. Maar een fusie is mijns inziens een zaak van de wederzijdse besturen.”

Contributievoorstel VOB: toch weer aftopping 250.000-plus

Het bestuur van de VOB stelt de leden voor een *ad-hoc-commissie* in het leven te roepen om nog eens grondig naar het contributiestelsel te kijken. Het binnenhalen van de benodigde inkomsten door middel van een voor alle leden aanvaardbaar, evenwichtig contributiestelsel blijkt nu al als een *complex dossier* gezien te worden. Het bestuur handhaaft de in december vastgestelde uitgangspunten, maar voegt daar – in tegenstelling tot wat kwartiermaker **Frans Meijer** adviseerde – aan toe dat de contributie voor bibliotheken met een werkgebied van 250.000 inwoners of meer wordt *afgetopt*. Argument is dat de grotere organisaties een meer dan gemiddelde inzet hebben bij de activiteiten van de VOB. De al bestaande uitgangspunten zijn: een vaste voet, een bijdrage per inwoner werkgebied en een bijdrage per fte. En: stemrecht gekoppeld aan contributiehoogte.

PSO's lid VOB

Het bestuur stelt voor de PSO's ingaande 17 juni als volwaardig lid met stemrecht te beschouwen (als voornemen inzake de statutenwijziging). Voor de resterende periode van 2010 wordt voorgesteld de PSO's gezamenlijk € 110.000 aan contributie te vragen (nader te verdelen over de afzonderlijke PSO's, met een minimum van € 6.000 en een maximum van € 12.500 per PSO).

VOB: complexe dossiers rond ontvlechting van activiteiten

De ontvlechting en splitsing van de activiteitenportefeuilles van de VOB naar Sectorinstituut en Bibliotheek.nl is nog in volle gang en vergt veel aandacht en inzet. Er zijn complexe dossiers met (financieel) afbreukrisico. Daarbij gaat het o.a. om de notariële ontvlechtingsakte, de vermogensoverdracht, de aanvraag bij OCW voor de financiering van frictiekosten over 2009 en 2010, de afhandeling van de jaarrekening 2009 met OCW, financiële regelingen met het Sectorinstituut en Bibliotheek.nl over de huisvesting en het gebruik van faciliteiten (de VOB is hoofdhuurder en beheert alle contracten), het herplaatsen of afbouwen van activiteiten als Goudklompjes en de ondersteuning van de vakberaden.

Dat meldt de VOB aan de leden in een notitie over de opbouw van het nieuwe VOB-bureau (voor de ledenvergadering op 17 juni). Om de focus op de toekomst te kunnen richten, heeft het bestuur op voorstel

van directeur **Ap de Vries** besloten om voor de ontvlechtingssdossiers *externe expertise* in te huren.

Beleidsplan moet helderder

Gemeld wordt ook dat het beleidsplan helderder moet worden, zodat duidelijk bepaald kan worden welke activiteiten de VOB wel of niet oppakt vanuit welke rolpositie en ten behoeve van welke doelgroep. De communicatie met de leden staat nog in de kinderschoenen. Wel is er overleg met de formuleorganisatie "Bibliotheek Nederland" voor het gezamenlijk benutten van de VOB-communicatie-infrastructuur.

Medewerkers van VOB, Bibliotheek.nl en Sectorinstituut zijn aan de slag met het opstellen van de al veel genoemde *collectieve agenda*, vooralsnog als interne opdracht. In juli zal er een document gereed zijn voor het bestuur.

Voor de commissies is een reglement opgesteld. Het VOB-bestuur heeft de commissies (die zich 17 juni presenteren) van opdrachten voorzien. De commissies hebben inmiddels werkplannen (met prioriteiten) geformuleerd. Daar zal 17 juni mondelinge informatie over gegeven worden.

Meerderheid PS Brabant wil Cubiss blijven subsidiëren

Provinciale Staten van Noord-Brabant hebben 11 juni besloten het voorstel van GS de subsidie aan Cubiss (€ 6,5 miljoen) ingaande 2015 helemaal te beëindigen niet over te nemen. Wel komt er een taakstelling van 15% bezuinigen, zoals bij andere instellingen die kerntaken vervullen.

Dit staat te lezen op de websites van [Cubiss](#) en [Omroep Brabant](#). Het CDA had de bezuiniging willen doorzetten, maar een meerderheid, bestaande uit VVD, PvdA, SP, Brabantse Partij, D66 en Partij voor de Dieren, stemde er voor zich als provincie niet terug te trekken uit het openbare bibliotheekwerk. Wel moeten GS in overleg met de Brabantse Netwerkbibliotheek en Cubiss een plan van aanpak formuleren met als uitgangspunten: maatschappelijke effecten van efficiency, kwaliteitsverbetering en innovatie.

Het voornemen van GS had ook de aandacht getrokken van SP-Kamerlid **Hans van Leeuwen**. Hij stelde er [vragen](#) over aan staatssecretaris **Marja van Bijsterveldt** van OCW, onder verwijzing naar de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid en het stelsel van openbare bibliotheken met financiering door drie overheidslagen.

Stichting PSO's nu formeel

In mei is de *Stichting Samenwerkende PSO's Nederland* formeel opgericht. Het db bestaat momenteel uit **Mireille Pondman** (BiSC Utrecht, vice-voorzitter) en **Hans van Prooijen** (Biblionet Drenthe, secretaris-penningmeester). Eind juni wordt het definitieve db, inclusief een nieuwe voorzitter, gekozen. De voorzittersplaats raakte vacant door het vertrek van **Bouke Arends**, die wethouder in Emmen werd. Zijn opvolgster bij Rijnbrink (per 1 augustus), **Tineke van Ham**,

thans nog directeur Bibliotheek Zwolle, is al lid geworden van het bestuur van de Stichting PSO's.

NvD-bijeenkomst "Kansen benutten"

Bezuinigen: visie ontwikkelen en efficiënter gaan werken

"Bezuinigen doe je niet door kaalslag te plegen, niet door de kaasschaaf te hanteren. Bezuinigen doe je door efficiënter te werken en door visie te ontwikkelen. Bezuinigingen zijn daar een prikkel voor. Dat vraagt heel wat van de bestuurlijke organisatie."

Uitspraak van wethouder **Wilbert Willems** van Breda tijdens een bijeenkomst van het Netwerk van Directeuren (NvD) op 27 mei in het Geldmuseum te Utrecht, met als titel *Kansen benutten in tijden van bezuinigingen; investeren in de toekomst*.

Het NvD had als sprekers uitgenodigd: **Peter van Keulen**, directeur van bureau Public Matters, over lobbyen, **Gerard Borst** van het Geldmuseum over geldcultuur, Wilbert Willems over het beleid in Breda en **Gerard Reussink** (directeur Bibliotheek Rotterdam, die geïnterviewd werd door **Eimer Wieldraaijer**, over de bezuinigingen in Rotterdam).

€ 1 miljoen erbij

Willems vertelde dat de gemeente Breda € 30 miljoen moet bezuinigen, maar dat de bibliotheek er € 1 miljoen bij krijgt om te kunnen investeren in extra openingsuren. Maar daar is heel wat aan vooraf gegaan. Vier jaar geleden, toen Willems ook al wethouder was, moest er voor een half miljoen worden bezuinigd. In een intensief proces, waarin ook de gemeenteraad werd betrokken, is besloten met de (gemeentelijke) bibliotheek van *bibliotheekgebouwen* naar *bibliotheekfuncties* te gaan, met veel nadruk op selfservice en informatiedienstverlening. In Breda waren (en zijn) er tien vestigingen met veel te weinig openingsuren. Sluiting ligt echter heel gevoelig, omdat Breda er na herindelingen veel dorpen heeft bij gekregen die hun eigen vestiging wilden houden.

Gekozen is voor een beleid om overal partners te zoeken en samen te werken. Dat konden en kunnen verschillende commerciële en niet-commerciële partners zijn, al naar gelang het uitkomt: de Rabobank, de kinderopvang, een brede school, een gemeentelijk loket. Maar overal konden met de partners kosten verlaagd worden door selfservice, betere dienstverlening en duurzame gebouwen. De wethouder gaf wel aan dat dit ook uitdagingen met zich meebracht: ander soort personeel, andere gebouwen. Maar het beleid werkte wel en kreeg veel steun in de gemeenteraad. Vandaar dat in het nieuwe coalitieakkoord de bibliotheek er nu geld bij krijgt. Willems zei ook dat je in de bibliotheek personeelsleden en een directeur nodig hebt die hun mannetje staan.

Actievoeren goed idee?

Is mobiliseren van pers en publiek een goede zaak als je moet bezuinigen? Dat was een vraag van Eimer Wieldraaijer aan Gerard Reussink. Die antwoordde dat aandacht trekken goed is, maar dat je wel onderscheid moet maken tussen de kracht van je functies en het voeren van actie. "Actievoeren is gevaarlijk. Het is niet zo moeilijk

kinderen en bejaarden te mobiliseren om een vestiging open te houden. Maar het gevaar is dan dat zo'n vestiging heilig wordt en je er niets meer mee kunt, je hebt krachten losgemaakt, maar je kunt dan weinig meer veranderen."

Op de vraag of het moeilijk is resultaten meetbaar te maken, zei Gerard dat hij lang geleden is afgestudeerd op maatschappelijke kosten/batenanalyses. Dan kun je bijvoorbeeld discussies krijgen over wat een mensenleven mag kosten, maar de stad (Rotterdam) mag volgens hem wel wat terug verwachten voor de € 35 per inwoner die zij in de bibliotheek stopt. "Die cijfers hebben we op een rij. En dan gaat het niet om de traditionele cijfers als leners en uitleningen, maar om vragen als: wie komen er binnen en wat komen ze doen?"

Bibliotheekcharter

Eimer stelde vast dat de inkt van het Bibliotheekcharter nog niet droog was, of de overheden lappen het al aan hun laars. Gerard antwoordde dat het Charter geen contract is en dat VNG en IPO belangengroepen zijn. Hij vertelde met een db-delegatie van BOZH bij de provincie Zuid-Holland te zijn geweest en dat daar bleek dat het Charter nog niet zo goed is ingedaald. "Er is veel discussie over de rol van de provincie. Het openbare bibliotheekwerk is zo'n beetje de laatste sector die nog over drie overheidslagen is verdeeld. Sinds Napoleon is daar niets aan veranderd, het lukt niet zo goed in Nederland. Als stadsbibliotheek heb ik niet zo veel profijt van het provinciale geld, maar de regiobibliotheken hebben dat wel. Die hebben veel profijt van ProBiblio."

Personeelskosten

Verder sprekend over bezuinigingen zei Gerard dat 70% van de kosten personeelskosten zijn en dat je bij grotere ingrepen dus niet ontkomt aan herplaatsing. Soms lukt dat binnen de bibliotheek en als dat niet zo is, kan de gemeente (Rotterdam is nog een gemeentebibliotheek) als vangnet fungeren. Voor bibliothecarissen is dat overigens moeilijk. Door de redelijk hoge leeftijd van het personeel, komt er wel veel natuurlijk verloop. Wat het spreidingsbeleid betreft, wil de bibliotheek één vestiging per deelgemeente handhaven en voor de overige kijken naar oplossingen zoals in Breda: allerlei vormen van samenwerking en samengaan, vooral met brede scholen.

Eimer vroeg of hij (h)erkent dat schaarste creatief maakt en Gerard antwoordde bevestigend. Je moet kijken zo min mogelijk schade aan te richten en beter gaan werken, met meer samenwerkingsrelaties. Wat de komende verzelfstandiging van de bibliotheek betreft, zei hij daar voordelen van te verwachten, maar er nu even minder haast mee te maken, om er eerst voor te zorgen dat voor mensen die moeten afvloeien een plek is binnen de gemeente.

Lobbyen

Peter van Keulen zette uiteen wat lobbyen is.

De kerntaken van een lobbyist zijn:

1. *Framen*: naar een onderwerp kijken en zodanig omschrijven dat de ontvanger iets met de boodschap wil doen (van binnen naar buiten).
2. *Duiden*: wat doe je met een bepaalde uitspraak; welke impact heeft die op je organisatie (van buiten naar binnen).

Werkzaamheden van een lobbyist zijn:

1. Verkrijgen van inzicht in de strategie en de activiteiten van een organisatie;
2. Managen van informatie, netwerken en acties;
3. Analyseren van beleid en handelen van stakeholders;
4. Adviseren over public affairs, de lobbystrategie, campagnes en 'issues'.

Peter begon met de NvD-leden te vragen wat zij onder lobbyen verstaan. Dat leverde op: belangenbehartiging, luisteren, een netwerk opbouwen, in gesprek gaan en op zoek gaan naar gemeenschappelijke belangen, proactief acteren, goed verhaal houden en hiervoor staan en ervoor gaan. Diversiteit van onderwerpen onderkennen, niet alleen gericht op de bibliotheek, en verbanden zien.

Ervaringen met lobbyen uit de zaal waren dat er te weinig aan lobby gedaan en dat het een hogere prioriteit moet krijgen. Het succes van lobbyen betaalt zich pas uit op het moment dat je het niet verwacht.

Geldcultuur

Gerard Borst van het Geldmuseum liet zien dat de geldcultuur nauw samenhangt met religies en culturen en opvattingen over arbeid en sparen. Hij belichtte de verschillen in dat opzicht tussen de islam en het christendom, maar ook (in Nederland) tussen protestanten en katholieken. Ook gaf hij inzicht in het "kasmoni-systeem" van Surinamers in Nederland, een informeel spaar- en kredietarrangement.

Bestuursmutaties

Joep van Dijk (die vertrokken is als directeur van Bibliotheek Breda om directeur van schouwburg De Meerse in Hoofddorp te worden) trad af als secretaris van het NvD-bestuur. Ook NvD-voorzitter

Adriaan van Geest (Bibliotheek Haarlemmermeer) was aftredend. Nieuw in het bestuur werd gekozen **Irmgard Gunneweg** (Bibliotheek aan den IJssel). De overige bestuursleden zijn **Erna Winters** (penningmeester, Bibliotheek Kennemerwaard), **Jacqueline Roelofs** (Blauwe Brug) en **Fred Geelen** (Bibliotheek Heerlen). Een nieuwe voorzitter en secretaris moeten nog gekozen worden.

Opinie

De Openbare Bibliotheek, of hoe boeken op koffie gingen lijken

Mari Nelissen

In de nieuwsbrief van mei van Wim Keizer wordt aandacht besteed aan franchise. In dat kader ben ik afgelopen weken nogal eens door collega's benaderd die zich afvroegen hoe wij, Bibliotheek Maasland (Oss c.a.), aankeken tegen het proces van franchising en wat daar mee lijkt samen te hangen.

Natuurlijk wil ik graag een steentje bijdragen aan die discussie. Bij deze.

Inhoud:

- Inleiding;
- Franchise en lokale verankering;

- Franchise en de korte termijn?;
- Perspectief van de Openbare Bibliotheek op de langere termijn?:
 - politieke legitimering en lokale verankering;
 - onderscheid kennis en informatie;
 - informatie en distributie;
 - kennis en hoog gekwalificeerde ontsluiting;
- Garen op de klos.

Inleiding

Gaarne lever ik vanuit de Bibliotheek Maasland een bijdrage aan de discussie over de inzet van franchise in onze branche. Ik sta enigszins gereserveerd tegenover deze ontwikkeling, omdat ik vind dat andere zaken, in mijn ogen zaken met een hogere prioriteit, niet of veel te weinig aan de orde komen. Of verzanden in discussies als: "het boek zal verdwijnen en alles zal digitaal worden", of "alles is marketing" enzovoorts. Mijns inziens zou de discussie moeten gaan over de transitie van een bibliotheek als informatiedistributieorganisatie naar een bibliotheek die bijdraagt aan de ontwikkeling van kennis en daarmee gaat bijdragen aan Nederland kennisland en aan Nederland kenniseconomie. Natuurlijk met gebruikmaking van alle moderne technieken. Maar hoe geven we dat transitieproces vorm? In mijn beleving moet de volgende generatie bibliotheekwerk voortkomen uit de bibliotheek, wat al meer dan een eeuw functioneert. In de bundel "De publieke zaak, Inspiratie voor een nieuwe dynamiek in de samenleving", geeft **Marjolijn Februari** aan hoe deze transitie tot stand moet worden gebracht: "Onzekere tijden vragen niet om radicale verandering, maar om verbetering door reflectie – op eigen en andermans gedrag en op de organisatie van het samenleven."

Franchise en lokale verankering

Mijn gereserveerdheid, dat wil dus niet zeggen "tegen zijn", t.o.v. franchisen kan niet beter geformuleerd worden dan in het boek van **Herman Konings** met als titel: *Latte Macchiato*; met ondertitel: *Trends voor het volgende decennium*. Ik laat hem dan ook hier graag even aan het woord:

"Het besef dat consumenten in toenemende mate belang hechten aan lokale producten is ook bij diverse andere bedrijven doorgedrongen. Zo maakte Starbucks - met meer dan 16.000 vestigingen op vijf continenten een schoolvoorbeeld van een *global brand* - in het voorjaar van 2009 bekend dat het terug naar de *roots* wil en een meer lokale koers wil varen. Geschrokken door heel wat felle reacties van koffieliefhebbers die vinden dat Starbucks een voorspelbare koffiemaker geworden is - te groot, te alomtegenwoordig, te herkenbaar om nog bezielend en bezielend te kunnen zijn - heeft de koffiegrootmacht drie nieuwe vestigingen geopend in Seattle, de stad waar het in 1971 allemaal begon. De nieuwe filialen mogen alles behalve "filialen" zijn. Het moeten haast anonieme *neighbourhood hangouts* worden, waaruit de kenmerkende (globale) huisstijl van Starbucks, inclusief de merknaam, gebannen is. Uiteraard blijven de kwaliteit van de koffie, het gevarieerde aanbod en de bekende servicenormen ongewijzigd."

Dat is wat andere taal dan de nu in het bibliotheekvak zo vaak aangehaalde filialensystematiek van Albert Heijn. Overigens bij Tesco, de grootste supermarktketen in Groot-Brittannië, worden ook steeds meer lokale producten in het assortiment opgenomen. Niet alleen vanwege (modieuze) duurzaamheidsredenen, maar vooral om de winkels lokaal, in de gemeenschap, te verankeren.

Overigens ben ik dus niet tégen of vóór franchising, alsof het een geloof is. Het is geen geloof, maar een manier om het Openbare Bibliotheekwerk door middel van de inzet van franchising een fase verder te brengen. Niets op tegen, maar dat dan weer wel goed

afgewogen binnen een reeks van zaken die voor de toekomst van belang zijn.

Franchising en de korte termijn?

En is in genoemde afweging franchising werkelijk de belangrijkste discussie, de discussie met absolute topprioriteit, die wij momenteel in ons vak moeten voeren? Gaat dit over de hoofdlijn van de ontwikkeling van het Openbare Bibliotheekwerk? Of is het een discussie over één der middelen die bruikbaar zijn in onze bibliotheken. Maar dat zijn er zoveel: collecties (!?), hrm (niet in hoofdletters), politiek kapitaal en als gevolg daarvan financiering, ict (ook niet in hoofdletters, trouwens), gekwalificeerde collega's, enz. enz.

Jarenlang hebben Openbare Bibliotheken kunnen teren op een monopoliepositie die kortweg en in hoofdzaak gebaseerd is/was op:

- Het belang van lezen was onomstreden;
- De samenleving/politiek was op basis daarvan bereid om Openbare Bibliotheken te financieren.

En binnen deze context is het tot op de dag van vandaag nog rendabel om een bibliotheekabonnement aan te houden, ook al leen je slechts 6 boeken per jaar voor je vakantie. Met andere woorden een belangrijk deel van ons succes is het gevolg van, doodsimpel maar niet toevallig, in ons voordeel uitvallende beprijzing van het Openbare Bibliotheekwerk.

Openbare bibliotheken konden zich op basis hiervan ontwikkelen tot succesvolle organisaties. Een collega typeerde het wel eens als volgt: "als je op het gemeentehuis binnenkomt dan ben je als directeur van het Rode Kruis, dááaraan kan niets mankeren". Een leuke positie, maar het went snel en vooral, het vérwent. Inmiddels lijkt de situatie totaal veranderd. Dat behoeft hier geen toelichting.

Binnen deze context kun je je bezig houden met vragen zoals hierboven aangeduid. Is ook niets op tegen: bibliotheken professionaliseren verder, stemmen hun diensten beter af, nemen de tijd om een grootscheepse zinvolle reorganisatie vorm te geven, verdoen wat teveel tijd met het opsplitsen van organisaties enz., het aantal uitleningen en lezers nog eens met een x% verhogen door middel van wat uit de consumententechnieken geleende instrumenten enzovoorts. Prima. Tenminste voor de korte termijn.

Perspectief op de langere termijn?

Maar ondertussen liggen er een aantal andere vragen die ook beantwoord moeten worden. Vragen die op wat langere termijn om een antwoord vragen. In de nog beschikbare bedenktijd kunnen we gelukkig wat Hollywoodgevels optrekken waarachter we ondertussen onze zaakjes opnieuw rang-/ herschikken. Maar uiteindelijk zal duidelijk moeten worden wat de toegevoegde waarde van de Openbare Bibliotheek is. Uiteindelijk zal die Openbare Bibliotheek haar politieke legitimering moeten (terug)vinden en aan de samenleving moeten kunnen uitleggen wat haar toegevoegde waarde is. Hieronder een weergave van de vragen waarvan we in Maasland vinden dat we die ons moeten stellen.

In mijn opvatting zijn er dan ook nog andere vragen die er op dit moment toe doen:

1. Waar vindt het Openbare Bibliotheekwerk in de toekomst haar (politieke)legitimatie? Het beeld dat van de openbare bibliotheek bestaat wordt voor het grootste deel bepaald door distributie. Dat zal nog even zo blijven, maar dat leidt wel tot een volgende vraag, waarbij de discussie over het voortbestaan van het boek en/of krant even niet echt relevant is. Stel je een bibliotheek voor waar distributie is weggefallen. Sterker: stel je een bibliotheek voor waar media in atoomvorm niet meer voorhanden zijn, kortom een lege (?) bibliotheek: wat is dan nog de taak van een bibliotheek? Houden we dan (genoeg) substantie over om als Openbare Bibliotheken te kunnen blijven voortbestaan? Of is dat helemaal niet belangrijk? Wanneer zou dit het geval zijn? Over 10 jaar? Hebben we dan nog 5 jaar om, ja, om wat te doen? Is dat voldoende tijd?
2. Moet een Openbare Bibliotheek een onderscheid maken tussen informatie en kennis? En wat kan die Openbare Bibliotheek met dit fenomeen? Bij informatie past distributie en bij kennis past ... context en duiding? Waarom onderscheiden we die processen eigenlijk niet? Waren we vroeger sterk in informatie, nu zijn er anderen die dat goed lijken te doen. Moeten we op zoek naar hoe bibliotheken een bibliotheekeigen bijdrage kunnen leveren aan het tot stand komen van kennis? Hoe definiëren we kennis dan? En wat gaan we dan doen? Hoe doen we dat nu met digitaal opgevoede jeugd en straks met digitaal opgevoede volwassenen?
3. Is het verschil tussen burger en consument van belang? Niet in relatie tot het huidige distributieproces wat we nu in Openbare Bibliotheken kennen, maar in relatie tot onze politieke legitimering en tot kennisvorming? Is in onze huidige samenleving die burger buiten beeld geraakt? Is die burger in de Openbare Bibliotheekwereld buiten beeld geraakt?
4. Ontsluiting? Tot op heden één van de hoofdtaken van het Openbare Bibliotheekwerk laat een historische ontwikkeling zien. In de trits van stamboek, kaartcatalogus, elektronische catalogus met al haar mogelijkheden en alle mogelijke aanvullingen en uitbreidingen. Maar dient juist die ontsluiting niet veel meer aandacht te krijgen? Past bij het omvormingsproces van informatiedistributeur naar actief bijdragen aan het proces van kennisvorming en kennisontwikkeling een andere vorm van ontsluiting? Welke hoogwaardige ontsluiting kunnen we daarbij ontwikkelen? Moeten we dan bij ICT beginnen? Of juist niet? En over welke kennis moeten we dan in de bibliotheek beschikken. Managementkennis? Of kennis van cultuur in den brede en van media in het bijzonder, van de samenleving, van de rol die je als Openbare Bibliotheek in een democratie hebt? Of ...? Hoe verhoudt zich dat tot andere bibliotheekfuncties en kunnen we daar slimme koppelingen tussen aanbrengen?
5. Kan een bibliotheek überhaupt iets betekenen in het proces waarin informatie tot kennis wordt? Waar context en duiding aan informatie wordt gegeven? Zou dat de toegevoegde waarde van een Openbare Bibliotheek kunnen zijn?
6. Zijn Openbare Bibliotheken het vraaggerichte werk voorbij? Of moeten we daar meer op inzetten? Of moeten bibliotheken zelf vragen stellen? Is de openbare bibliotheek niet juist "van de vragen?" In plaats van "van de antwoorden"? Is een Openbare Bibliotheek een "early adaptor?"
7. Wat verstaan we onder kwaliteit? Dat wat gemeten en aangetoond kan worden? Of is kwaliteit eigenlijk onmeetbaar. Als we al die mappen vol met notities en beleidsstukken (bewijzen waarvan?) t.b.v. de certificering op orde hebben, hebben we dan een kwalitatief goede bibliotheek? En eindigt het daar? Willen we meer als een (certificerings)zesje? Of kunnen we achterover gaan zitten: "hé, hé, we zijn gecertificeerd!"

Garen op de klos

Ik realiseer me dat ik hier vele vragen opwerp en dat zijn nog niet eens alle vragen die in onze bibliotheek leven. Er zijn er nog meer. Al was het maar die vragen die gepaard gaan met de ontwikkeling naar een Geprogrammeerde Bibliotheek. Een bibliotheek die (de) vragen stelt! Is dat eigenlijk ook een Vraaggerichte Bibliotheek? Dat is wel de laatste vraag die wij ons in Maasland stellen.

Of de vraag hoe we meer kunnen bijdragen aan culturele kwaliteit in onze regio, stad en dorp. We voelen ons ook verantwoordelijk voor de culturele kwaliteit en culturele infrastructuur van de gemeenschappen waarin we functioneren. Kunnen we daaraan nog meer toevoegen?

Hoe nemen we jeugd mee in deze ontwikkeling? Hoe kunnen we het kennisniveau van onze medewerkers verhogen?

Veel vragen die nog niet beantwoord zijn. Veel vragen waar we voor de beantwoording nog even tijd nodig hebben. Ondertussen bouwen we achter de schermen een nieuwe Openbare Bibliotheek op.

In de sector wordt vaak gesproken over een paradigmawisseling.

Niets is mijns inziens minder waar!

Overigens hebben wij niet de behoefte om steeds zelf het wiel uit te vinden. Dat lijkt een beetje de positie te zijn waarin je geraakt als je niet eenzijdig kiest voor het confectioneren van een Openbare Bibliotheek. Evenmin hebben wij de behoefte om als gevolg van het functioneren in een netwerk een soort van "middle of the road" bibliotheek te worden. Ook snappen we dat wat wij doen niet uniek is en dat een functionerend netwerk een deel van de oplossing kan en moet zijn. Maar andere, meer principiële delen van de oplossing verdienen ook aandacht.

Het wordt tijd dat Openbare Bibliotheken zich de juiste vragen stellen. En misschien heb ik hier een paar goede en slechte vragen benoemd, en los van alle mogelijk te bewandelen zijwegen en hoofdwegen, dient geformuleerd te worden wat Openbare Bibliotheken in de toekomst voor toegevoegde waarde leveren aan de samenleving. En dat op een niveau en met een meerwaarde die onomstreden is en die van oudsher een kenmerk van het merk Openbare Bibliotheek was. Een Openbare Bibliotheek die eeuwigheidswaarde heeft en een Merk is op basis van de door haar toegevoegde meerwaarde.

Binnen deze kaders kijken wij in Maasland naar franchising en, trouwens ook, naar marketing.

Ons realiserend dat we nog een aantal belangrijke vragen te beantwoorden hebben en dat een flink bezuinigingsmes ons stevig gaat raken, gaan we hiermee pragmatisch om. Het kan voordelen opleveren, maar het raakt niet de essentie van het Openbare Bibliotheekwerk en die is nu juist in het geding. En, o ja, die euro kan maar één keer uitgegeven worden.

De auteur is directeur van de Openbare Bibliotheek Maasland (Oss en omgeving).

Colofon

De Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk is een uitgave van de volgende 9 organisaties: Biblionet Drenthe, Biblioservice Gelderland, Servicecentrum Flevolandse Bibliotheken (SFB) , BibliotheekService Centrum Utrecht (BiSC), ProBiblio (Noord- en Zuid-Holland), Zeeuwse Bibliotheek, Cubiss (Noord-Brabant), Bibliotheekhuis Limburg en Vereniging Netwerk van Directeuren (NvD)

De relatie tussen deze 9 organisaties en de redacteur is geregeld in een redactiestatuut.

De Nieuwsbrieven zijn digitaal ontsloten op de website van de Vereniging Netwerk van Directeuren,
www.libraryservices.nl/nvd of www.netwerkvandirecteuren.nl.

Feiten en opinies

"Comment is free, but facts are sacred".

De feiten zijn de feiten. Die behoren zo correct mogelijk te worden weergegeven. Daar mag u de redacteur op aanspreken.

Opinies, van wie dan ook, zijn maar opinies, maar wel beter naarmate ze meer op feiten steunen of althans niet met de bekende feiten in tegenspraak zijn.

Opinies mag u aanvechten. Graag zelfs. De bibliotheekvernieuwing verdient discussie in het openbaar. Reacties worden geplaatst als voornaam, achternaam en (indien aanwezig) functie vermeld worden. Ze kunnen worden gemaild aan wkeizer@soobbozh.nl.